

Mateusz BARTOSZEWICZ

Uniwersytet Wrocławski

CHIŃSKI SYSTEM ZAUFANIA SPOŁECZNEGO

Abstrakt:

W ramach wprowadzanego Systemu Zaufania Społecznego blisko półtora miliarda Chińczyków ma stać się przedmiotem bieżącej oceny mechanizmów algorytmicznych. Skala, totalność i dynamika planowanego przedsięwzięcia jest nieporównywalna z jakimkolwiek projektem socjotechnicznym w historii ludzkości. W tym kontekście, za podstawowy cel niniejszego opracowania postawiono scharakteryzowanie socjotechnicznych możliwości, jakie dla władz chińskich niosą wprowadzane mechanizmy nadzoru opartego na technologiach big data. Ich opis i dogłębna analiza pod względem użyteczności socjotechnicznej pozwolą w końcowej części artykułu udzielić odpowiedzi na pytanie: czy dla szeroko rozumianego chińskiego Systemu Zaufania Społecznego możemy dołączyć – współcześnie coraz bardziej modną – etykietkę smart?

Słowa kluczowe: Chiny, inżynieria społeczna, opinia publiczna, algorytmy, System Zaufania Społecznego.

Wzrastająca potęga budzącego się smoka

Gdyby zapytać współczesnego Europejczyka o wymienienie kilku skojarzeń z Chinami, wówczas bez wątpienia pojawią się konotacje z Wielkim Murem Chińskim, ponad miliardem mieszkańców, egzotycznymi, azjatyckimi krajobrazami, tanią siłą roboczą, masowo wytwarzanymi podróbkami, a może także z charakterystyczną, instytucjonalną mieszanką komunistyczno-wolnorynkową. Nie mniej jednak na przestrzeni ostatnich lat Chińska Republika Ludowa nabrała rysu odmiennego, wyraźnie bardziej nowoczesnego, o ile nie powiedzieć: energetyzującego. Pieczołowicie kreowany wizerunek Chin jako „smoka budzącego się ze snu” (McRae, 2008) nabiera cech mocarstwowych (Adamczyk, 2018, s. 70-72; Bartosiak, 2018, s. 255-298; Sykulski, 2018, 2018, s. 168), szczególnie w warstwie oszalałamiącego tempa rozwoju technologiczno-gospodarczego (Skrzyp, 2018, s. 14-15). Warto zaznaczyć, iż taka dynamika nie wszystkim graczom geopolitycznym odpowiada. Chiny wskazywane są coraz

śmieiej jako konkurent (Godement, 2016, s. 249), a bywa, że i rywal (Jureńczyk, Szatlach, 2017, s. 12-15) dla dotychczas jedynego supermocarstwa światowego – Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Rozwój współczesnych Chin fascynuje pasjonatów i badaczy wywodzących się z wielu dziedzin: poczynając od analityków zasad ustrojowych i prawa chińskiego (Dargas, 2017; Łągiewska, 2017), poprzez znawców ekonomii politycznej (Kołodko, 2018; Godement, 2016, s. 90-111), polityki ochrony środowiska (Gacek, 2016) i surowcowej (Wachowski, 2016), polityki edukacyjnej, naukowej i innowacyjności (Bieliński, 2016, s. 65-94; Hoffmann, 2016), polityki kulturalnej i społecznej (Youmei, 2017; Bieliński, 2016, s. 113-124), polityki chińskiego sektora zbrojeniowego (Adamiec, 2008; Kos, 2016), docierając wreszcie do kwestii rozbudowy algorytmicznych form inżynierii społecznej w Chinach. Zagadnienie to w polskojęzycznej literaturze przedmiotu nie zostało dotychczas szczegółowo opisane, dlatego też autor uczynił je przedmiotem analiz niniejszego artykułu.

W 2014 r. chińskie władze ogłosiły, że rozpoczynają strategiczne prace nad wprowadzeniem systemu bazującego na połączeniu tradycyjnych źródeł informacji finansowych, kryminalnych i rządowych ze źródłami cyfrowymi, pozwalającymi na zbieranie informacji o obywatelach przez Internet (Ohlberg, Ahmed, Lang, 2017, s. 4). Jako cel prac przedstawiono stworzenie odpowiedniego narzędzia socjotechnicznego opartego na technologiach *big data*, które pozwoli na monitoring, ocenę i zarządzanie zachowaniem ludzi, przedsiębiorstw i innych organizacji (Klabisch, 2018, s. 1). Tworzony mechanizm o nazwie System Zaufania Społecznego (*Social Credit System*, dalej SZS) będzie miał na celu zintegrowanie szeregu elementów codziennego funkcjonowania: od spraw prozaicznych typu wypożyczenia roweru, poprzez organizację opieki zdrowotnej, kontakty z urzędnikami, aż po możliwość uzyskania mieszkania.

Docelowo blisko półtora miliarda Chińczyków ma stać się przedmiotem bieżącej oceny mechanizmów składowych SZS. Jest to skala i dynamika przedsięwzięcia nieporównywalna z jakimkolwiek projektem socjotechnicznym w historii ludzkości. Totalność i głębokość planowanego nadzoru nad obywatelami może zadziwiać, szokować, a niektórych – szczególnie badaczy zjawisk politycznych – poznawczo intrygować. W tym kontekście, za podstawowy cel niniejszego opracowania postawiono scharakteryzowanie socjotechnicznych możliwości, jakie dla władz chińskich niosą wprowadzane mechanizmy SZS. Ich opis i dogłębna analiza pod względem użyteczności socjotechnicznej pozwolą w końcowej części artykułu udzielić odpowiedzi na pytanie: czy dla szeroko rozumianego chińskiego Systemu Zaufania Społecznego możemy dołączyć – współcześnie coraz bardziej modną – etykietkę *smart* (z jęz. ang.: „sprytny”, „inteligentny”)? Zanim jednak przejdziemy

do rozważań szczegółowych, niezbędne okazuje się przybliżenie podstawowych założeń systemu.

Chiński System Zaufania Społecznego – zarys charakterystyki

SZS, zgodnie z zapowiedziami władz, ma umożliwić powiązanie ogromnych publicznych i prywatnych zbiorów danych z oceną finansowych i społecznych zachowań jednostek lub organizacji. Dzięki temu możliwe będzie nagradzanie lub karanie obywateli zgodnie z przyjętymi wcześniej standardami (Chorzempa, Triolo, Sacks, 2018, s. 1). Na SZS składają się trzy powiązane elementy: [1] ogólnochiński system „czarnych list”; [2] system lokalnych rankingów społecznych uruchomiony na zasadach pilotażu w wybranych chińskich miastach; oraz [3] rankingi wiarygodności tworzone przez instytucje finansowe (Sithigh, Siems, 2019, s. 12). W 2014 roku Rada Państwa ChRL przyjęła dokument nadający ramy dla wprowadzania SZS na lata 2014-2020¹. Zawierał on listę fundamentalnych celów programu, akcentując przede wszystkim wspieranie: spójności zarządzania i kierowania państwem, szczerości w handlu, spójności społecznej oraz zaufania społecznego w zakresie wymiaru sprawiedliwości.

Element pierwszy z wymienionych – ogólnochiński system „czarnych list” – wpisując się w zakładane cele, polega na tworzeniu publicznych list osób, które złamały przepisy prawa. Listy te udostępniane są m.in. za pośrednictwem rządowych stron internetowych. Jednakże nie wyczerpuje to katalogu możliwych konsekwencji, jakie dotyczą osoby trafiające na „czarną listę ChRL”. Funkcjonuje bowiem tzw. Ujednolicony System Karania (*The Joint Punishment System*), w ramach którego złamanie prawa może prowadzić do wielu dokuczliwych sankcji: poczynając od nałożenia kary grzywny, poprzez zakaz latania samolotami lub poruszania się kolejami szybkich prędkości, aż po znaczne utrudnienia w dostępie do środków zgromadzonych na koncie w celu kupna samochodu lub innych towarów luksusowych. Obywatel, którego dane trafiają na czarną listę zostaje o tym poinformowany, a w wielu przypadkach, np. w ramach Państwowej Administracji Skarbowej, możliwe jest skorzystanie ze skomplikowanego mechanizmu odbudowy wiarygodności (Sithigh, Siems, 2019, s. 13-14).

Kolejnym elementem składowym SZS są lokalne rankingi społeczne wprowadzane eksperymentalnie w wybranych miastach. Władze ChRL uruchomiły ponad 40 tego typu pilotaży. Tytułem przykładu, w mieście Suining w prowincji Kiangsu oraz mieście Rongcheng w prowincji Szantung każdy

¹Tłumaczenie dokumentu „Planning Outline for the Construction of a Social Credit System (2014-2020)” na język angielski dostępne jest pod adresem internetowym: <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2014/06/14/planning-outline-for-the-construction-of-a-social-credit-system-2014-2020/> (dostęp 14.01.2020).

mieszkaniec otrzymał na start 1000 punktów. W wyniku podejmowania zachowań ocenianych jako negatywne (np. za łamanie przepisów drogowych lub posiadanie dziecka bez odpowiedniego zezwolenia) może punkty tracić, natomiast w wyniku zachowań ocenianych pozytywnie – punkty odzyskiwać. Bieżący wynik przedstawiany jest na skali od „A” do „D”, przy czym posiadanie rankingu wysokiego („A”) ułatwia kontakty biurokratyczne na linii mieszkaniectwa. Analogicznie – ranking niski może utrudniać lub nawet całkowicie zablokować możliwość ubiegania się o mieszkanie, opiekę socjalną, rozmaite licencje, zezwolenia, itp. (Sithigh, Siems, 2019, s. 14).

Trzecim mechanizmem powiązanim z SZS są rankingi wiarygodności tworzone przez chińskie instytucje finansowe. Wiele z nich, funkcjonując jak dotąd w formie pilotażu, bierze pod uwagę szeroki zakres informacji o jednostkach. Wart przytoczenia w tym miejscu wydaje się przykład szczególnego chińskiego partnerstwa publiczno-prywatnego, tj. systemu Zhima Credit (Sesame Credit) rozwijanego przez *Alibaba's Subsidiary Ant Financial Group Holding*. W ramach Zhima Credit użytkownik otrzymuje dostęp do rozmaitych dóbr konsumpcyjnych na zasadzie kredytowania. Zastosowanie zalgorytmizowanych technologii *big data* pozwala systemowi na przeprowadzanie w czasie rzeczywistym relatywnie zobiektywizowanej oceny zaangażowanych w system obywateli. Jednostki używające aplikacji Zhima Credit budują historię kredytową w oparciu o wszystkie działania podejmowane za pomocą aplikacji Alipay².

Zhima Credit ocenia wiarygodność kredytową przedsiębiorstw i jednostek. W tym celu każdy użytkownik aplikacji otrzymuje ocenę w przedziale od 350 do 950 punktów, której wynik bazuje na ocenie pięciu kategorii. Są to: (1) indywidualna historia kredytowa; (2) dotychczasowe tendencje zachowywania się w transakcjach; (3) dostępne środki i informacje personalne; (4) zachowanie i preferencje użytkownika; (5) relacje społeczne jednostki. O ile jeszcze nazwy kategorii są jawne, to szczegółowe zasady funkcjonowania algorytmów i bezpośrednie narzędzia oceny użytkowników nie mają charakteru transparentnego. Nie ulega jednak wątpliwości, że indywidualne konsekwencje posiadania wysokiego albo niskiego rankingu Zhima Credit mają ogromne znaczenie. Posiadanie wysokiego rankingu daje dostęp do licznych przywilejów, w szczególności takich jak: brak wymogu płacenia depozytu za wynajęcie mieszkania, samochodu lub roweru, a także możliwość przeprowadzania szybszych odpraw lotniczych lub hotelowych (Sithigh, Siems, 2019, s. 15) – co w demograficznych warunkach chińskich daje znaczną oszczędność czasu.

²Jak Chiny oceniają obywateli, „Chip” online, 19 marca 2018, <https://www.chip.pl/2018/03/jak-chiny-oceniaja-obywateli/> (dostęp: 12.07.2019).

Socjotechnika algorytmiczna wyższego poziomu

SZS ze względu na ogromną skalę funkcjonowania chińskiej gospodarki³ nie ogranicza się do tworzenia prostych rankingów zaufania finansowego i społecznego, pomocnych choćby w udzielaniu kredytów hipotecznych. Jego założenia idą o wiele dalej, stawiając w perspektywie strategicznej cel możliwie wielowymiarowego skategoryzowania wszystkich obywateli i wszystkich podmiotów instytucjonalnych działających na rynku i terytorium chińskim (Kostka, 2019, s. 1566). Oznacza to, iż algorytmicznie zorganizowany SZS nie będzie podlegał standardowym granicom państwowym, a także ograniczeniom tradycyjnie przez te granice determinowanym (Klabish, 2018, s. 6), takim jak choćby wymiar geograficzny.

W warunkach, gdy obywatele ChRL zostaną poddani drobiazgowej ocenie rankingowej, naturalną tego konsekwencją stanie się nadanie odpowiednich kategorii wszelkim podmiotom, z którymi mogą oni wchodzić w relacje. Przyszłość algorytmicznego SZS to „umieszczone w chmurze” wielkie zbiory danych dotyczących przedsiębiorstw i innych organizacji współpracujących z partnerami chińskimi. Kategoryzacji będą podlegały zarówno podmioty pochodzenia chińskiego, jak i zagraniczne, takie jak: instytucje finansowe, korporacje międzynarodowe, a także dopuszczone do rynku chińskiego organizacje gospodarcze i społeczne. Interesariusze spoza Chin najprawdopodobniej nie będą mieli innego wyjścia, jak – po pierwsze – zapoznać się ze szczegółowymi planami wprowadzania SZS, a także – po drugie – śledzić na bieżąco postępy w ich wdrażaniu (Ohlberg, Ahmed, Lang, 2017, s. 14), i to zarówno na poziomie ogólnochińskim, jak i regionalnym, ponieważ specyfika lokalnych rankingów społecznych wprowadzanych w różnych miastach nieco się od siebie różni.

Z punktu widzenia interesów globalnych graczy gospodarczych utrzymujących lub dopiero nawiązujących współpracę z partnerami chińskimi pojawia się ryzyko narzucania przez rząd chiński standardów, które będą obowiązywały przy ocenie zachowania poszczególnych firm, organizacji i jednostek. Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, w której korporacje międzynarodowe zostaną „zachęczone” do akceptacji retoryki stosowanej przez władze chińskie (np. odnośnie polityki ChRL wobec Tybetu, Korei Północnej lub ogólnie wobec przestrzegania praw człowieka), aby zachować „konkurencyjność” na rynku chińskim – wszak zależną od pozornie zdepersonalizowanej oceny rankingowej (Klabish, 2018, s. 5).

Z drugiej jednak strony, rozpatrując zagadnienie z punktu widzenia „przeciętnego obywatela” Chin, istotnym skutkiem wprowadzania SZS będzie

³ Zgodnie z oficjalnymi danymi Banku Światowego Produkt Krajowy Brutto CHRL w 2018 r. wyniósł 13,6 biliona dolarów.

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN> (dostęp 13.01.2020)

otrzymanie większej (niż dotychczas) kontroli nad skutkami własnych zachowań. Jednostkom, szczególnie tym z niższych warstw społecznych, dzięki funkcjonowaniu odgórnego systemu nagród i kar będzie łatwiej kierować swoim życiem. Dotyczy to zarówno decyzji na poziomie codziennych wyborów, np. typowo konsumpcyjnych, jak i inwestycyjnych, zawodowych lub społecznych. Jakkolwiek osobliwie by to nie zabrzmiało dla zanurzonego głęboko w kulturze indywidualistycznej przedstawiciela cywilizacji zachodniej, to projekt wprowadzenia względnie czytelnych i jednoznacznych reguł oceniania pracowników/mieszkańców w poszczególnych prowincjach chińskich umożliwi uzyskanie choć odrobiny samosteroowności i poczucia przewidywalności własnych zachowań dla milionów ludzi.

Nie implikuje to jednak rozpoczęcia procesów demokratyzacyjnych, aczkolwiek może oznaczać budowanie formy alternatywnej dla reprezentatywnej, partycypacyjnej, inkluzyjnej w swoich założeniach demokracji zachodniej. Wprowadzany na masową skalę SZS będzie stanowił unikalne w skali światowej narzędzie, które w rękach chińskich władz pozwoli na bieżący, stały i miarodajny (tj. relatywnie zdepersonalizowany w wyniku działania algorytmów) monitoring trendów i procesów zachodzących na niższych poziomach funkcjonowania państwa i społeczeństwa (Sithigh, Siems, 2019, s. 26). Taki mechanizm SZS stanowi substytut informacji zwrotnej wysyłanej od elektoratu do polityków w poliarchiach typu zachodniego.

Podsumowanie

Na wprowadzany SZS składają się trzy sprzężone ze sobą podsystemy: [1] „czarnych list”, [2] lokalnych rankingów społecznych i [3] rankingów wiarygodności chińskich instytucji finansowych. Zgodnie z założeniami władz ma być to projekt nieporównywalny z jakimkolwiek przedsięwzięciem socjotechnicznym realizowanym w historii. Oparty na algorytmicznych technologiach *big data*, SZS nie będzie podlegał standardowym (fizycznym w swojej naturze) granicom państwowym i regionalnym, a tym bardziej już ograniczeniom przez te granice determinowanym.

Jednym z podstawowych założeń systemu ma być poddawanie obywateli ChRL drobiazgowej ocenie rankingowej. Naturalną tego konsekwencją stanowi nadanie odpowiednich kategorii wszelkim podmiotom, z którymi mogą oni wchodzić w relacje. Kategoryzacji będą podlegały zarówno podmioty pochodzenia chińskiego, jak i zagraniczne. Wiąże się z to z ryzykiem (lub dla niektórych podmiotów szansą?) powiązania kategoryzacji podmiotów działających na rynku wewnętrznym z odpowiednimi rangami dla podmiotów zewnętrznych, takich jak korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe działające globalnie/regionalnie lub nawet rządy poszczególnych państw.

Z punktu widzenia interesów globalnych graczy gospodarczych pojawia się ryzyko narzucania przez rząd chiński propagandowych standardów

narracyjnych, bez akceptacji których wchodzenie w bliższe relacje ekonomiczne z podmiotami chińskimi będzie utrudnione albo niemożliwe. Problem dotyczy przede wszystkim spraw spornych, w szczególności wynikających z prowadzonej przez ChRL polityki zagranicznej, jak i podejścia samych chińskich władz do kwestii przestrzegania praw człowieka. Tytułem przykładu – algorytmy oceny mogą zostać zaprojektowane w taki sposób, aby w Internecie premiować narracje zgodne z oficjalną polityką ChRL, natomiast obniżać ranking podmiotów kwestionujących pewne jej elementy.

Czy dla szeroko rozumianego chińskiego Systemu Zaufania Społecznego możemy dołączyć – współcześnie coraz bardziej modną – etykietkę *smart*? Odpowiedź nie jest jednoznaczna i prosta. Jeżeli algorytmiczny SZS odniesie oczekiwane rezultaty, przyczyniając się wyraźnie do utrzymania, a może nawet zwiększenia tempa rozwoju Chin, to istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że różne nie-chińskie makroorganizmy gospodarcze postanowią zaadaptować pewne elementy SZS. W tym sensie etykieta *smart* może oddawać istotę zjawiska. Wówczas trudno o bardziej klarowny przykład zakrojonej na dekady, chińskiej *softpower*, która najprawdopodobniej będzie rozszerzać się na zasadzie *spillover*.

Z drugiej strony, ujmując rzecz w kategoriach analizy krytycznej, trudno nie zgodzić się z twierdzeniem Daithi Mac Sithigh i Matias’a Siems’a (2019, s. 29-30), że współczesne modele chińskie, opierające się na nowym podejściu do instytucji „kredytu”, powinny być analizowane na zachodzie nie jako kontrmodele dla zachodniego podejścia rynkowego, ale jako swoista ilustracja konsekwencji, jakie powodują wszechobecne trendy kwantyfikacji ilościowej możliwie wielu dziedzin życia człowieka⁴.

W ramach konkluzji proponuję postawienie fundamentalnego pytania związanego z funkcjonowaniem współczesnego człowieka zanurzonego w kulturze zachodniej. Mianowicie – do jakiego stopnia, pomimo niezliczonych różnic cywilizacyjnych dzielących systemy chiński i zachodni, przytoczony cytat Daithi Mac Sithigh i Matias’a Siems’a oddaje realia zachodniej pogoni za kwantyfikacją wszystkiego? Wszak, poczynając od konkursowego kreowania motywacji dla „produkcji” dóbr kultury i sztuki, poprzez testowe systemy edukacyjne, aż po konstruktywistyczne projektowanie nauki – jednostki bywają zredukowane do jednego wymiaru, ograniczone do jakiejś wybranej, pod względem indukcyjnym wysoce policzalnej właściwości (Szpunar, 2019, s. 96). Może – paradoksalnie – różnice między Chinami a zachodem w przejawach nowoczesnego nadzoru nie są aż tak jednoznaczne i bezsporne, jak na pierwszy rzut oka mogłoby się wydawać. W tym kontekście etykieta *smart* w stosunku do nowoczesnego systemu inżynierii społecznej nabiera cech uniwersalnych, a pod

⁴ Tłumaczenie własne z oryginału.

warunkiem dopasowania kulturowego do rynków lokalnych – może i aplikowalnych globalnie.

Literatura

- Adamczyk, M., 2018, *Smok nad Dnieprem. Chiny w relacjach z Białorusią i Ukrainą po 2010 roku*, Wydawca Marcin Adamczyk, Sobótka.
- Adamiec, P., 2008, *Modernizacja sił zbrojnych Chińskiej Republiki Ludowej*, Forum Politologiczne, t. 8, s. 117-156.
- Bartosiak, J., 2018, *Pacyfik i Eurazja. O Wojnie*, Wydawca Jacek Bartosiak, Warszawa.
- Bieliński, T., 2016, *Kapitał ludzki a innowacyjność gospodarki Chin*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Chorzempa, M., Triolo, P., Sacks S., 2018, *China's Social Credit System: A Mark of Progress or Threat to Privacy?*, Peterson Institute for International Economics. Policy Brief.
- Dargas, M., 2017, *Idee i zasady konstytucyjne chińskiego porządku prawnego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Gacek, Ł., 2016, „Cywilizacja ekologiczna” we współczesnych Chinach: polityka ochrony środowiska w postulatach strategii zrównoważonego rozwoju, [w:] J. Marszałek-Kawa (red. nauk.), *Perspektywy i bariery rozwoju chińskiej gospodarki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 62-88.
- Godement, F. 2016, *Czego chcą Chiny?*, przeł. K. Sarek, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa.
- Hoffmann, T., 2016, *Polityka innowacyjna w gospodarce Chin*, [w:] J. Marszałek-Kawa (red. nauk.), *Perspektywy i bariery rozwoju chińskiej gospodarki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 116-145.
- Jak Chiny oceniają obywateli*, „Chip” online, 19 marca 2018, <https://www.chip.pl/2018/03/jak-chiny-oceniaja-obywateli/> (dostęp: 12.07.2019).
- Jureńczyk, Ł., Szatlach, M.E., 2017, *Rywalizacja między Stanami Zjednoczonymi a Chińską Republiką Ludową o dominującą pozycję w globalnej gospodarce*, [w:] J. Marszałek-Kawa, A. Stelmach, M. Walkowski (red. nauk.), *Nowa pozycja Chin w zmieniającym się świecie. Polityka – Ekonomia – Społeczeństwo*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 11-30.
- Klabisch, J., 2018, *China's Social Credit Score – rating a people*, Blickwechsel. Stiftung Asienhaus, July, Klartext Medienwerkstatt GmbH, Cologne.
- Kołodko, G.W., 2018, *Czy Chiny zbawią świat?*, Prószyński Media Sp. z o.o., Warszawa.
- Kos, O., 2016, *Siły zbrojne Chińskiej Republiki Ludowej i ich modernizacja*, Inskrypcje, 2(7), s. 147-157.

- Kostka, G., 2019, *China's social credit systems and public opinion: Explaining high levels of approval*, *New Media & Society*, Vol. 21(7) 1565–1593.
- Łagiewska, M., *Etyka sędziowska w Chinach – teoria i praktyka*, [w:] [w:] J. Marszałek-Kawa, A. Stelmach, M. Walkowski (red. nauk.), *Nowa pozycja Chin w zmieniającym się świecie. Polityka – Ekonomia – Społeczeństwo*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 184-199.
- McRae, H., 2008, *The dragon awakens: China, how did it happen?*, *The Independent*, 10.05.2008, <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/the-dragon-awakens-china-how-did-it-happen-823627.html> (dostęp: 9.07.2019).
- Ohlberg, M., Ahmed, S., Lang, B., 2017, *Central planning, local experiments. The complex implementation of China's Social Credit System*, Mercator Institute for China Studies, Berlin.
- Sithigh, D.M., Siems, M., 2019, *The Chinese social credit system: A model for other countries?*, *European University Institute Working Papers*, LAW 1/2019, Badia Fiesolana.
- Skrzyp, J., 2018, *Chiny i Stany Zjednoczone Ameryki w ujęciu geopolitycznym*, *Przegląd Geopolityczny*, 23, s. 9-23.
- Sykulski, L., 2018, *Geopolityka a bezpieczeństwo Polski*, Zona Zero sp. z o.o., Warszawa.
- Szpunar, M., 2019, *Kwantyfikacja rzeczywistości. O nieznośnym imperatywie policzalności wszystkiego*, *Zeszyty Prasoznawcze*, t. 62, nr 3 (239), s. 95–104.
- Wachowski, M., 2016, *Zasoby surowcowe Chińskiej Republiki Ludowej i ich znaczenie w rozwoju gospodarki*, [w:] J. Marszałek-Kawa (red. nauk.), *Perspektywy i bariery rozwoju chińskiej gospodarki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 89-115.
- Youmei, L., 2017, *Przemiany życia społecznego w Chinach (od 1978 roku)*, przeł. z ang.: L. Stetkiewicz, D. Koblańska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Chinese Social Credit System

Nearly 1.5 billion Chinese people are going to become the object of current voting mechanism, offered by algorithmic engine within the Social Credit System. The scale, as well as level of totality and dynamism of planned project outweigh anything we've come across the history of humankind. In that context the main goal of this paper is to characterise socio-technical possibilities offered to Chinese authorities by the Social Credit System's big data and surveillance mechanisms. Their in-depth decription and analysis will provide the answer to the following question: whether it is possible for broadly defined Chinese Social Credit System to bound it with – eventually gaining popularity – label „smart”?

Key words: China, social engineering, public opinion, algorithms, SocialCredit System.